

Б. М. Заєць*Івано-Франківська Мала академія наук учнівської молоді***Б. В. Максимець***Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника*

ОБ'ЄДНАНА ПАРТІЯ ВИЗВОЛЕННЯ УКРАЇНИ: СТВОРЕННЯ, ПРОГРАМОВІ ЗАСАДИ, ДІЯЛЬНІСТЬ

Досліджено організаційні та програмові засади, форми діяльності Об'єднаної партії визволення України (ОПВУ). Охарактеризовано організаційну структуру ОПВУ, проаналізовано програмні документи дисидентської організації та визначено їх ідеологічне спря-

мування, висвітлено бачення партією конституційного ладу самостійної України.

Ключові слова: Об'єднана партія визволення України – ОПВУ, дисидентство, націоналізм, статут, клятва, конституційний лад, форми діяльності.

Заєць Б. М., Максимець Б. В. Объединенная партия освобождения Украины: создание, программные принципы, деятельность.

Исследуются организационные и программные принципы, формы деятельности Объединенной партии освобождения Украины (ОПОУ). Характеризуется организационная структура ОПОУ, анализируются программные документы диссидентской организации и определяется их идеологическое направление, освещается видение партией конституционного строя независимой Украины.

чается видение партией конституционного строя независимой Украины.

Ключевые слова: Объединенная партия освобождения Украины – ОПОУ, диссидентство, национализм, устав, клятва, конституционный строй, формы деятельности.

Zaiets B. M., Maksimets B. V. United Party of the Liberation of Ukraine: creation, program principles, activities.

The organizational and programmatic frameworks, forms of activity of the United Party of the Liberation of Ukraine (UPLU) are investigated. The organizational structure of UPLU is characterized, the policy documents of the dissident organization are analyzed and the their ideological direction is determined, the vision of party constitutional system of independent Ukraine is examined.

were R. Arsak, P. Hayevyi, Ja. Huculiak, M. Kozak, M. Kostyuk, F. Kostiuk, M. Maslovskiy, D. Nazaruk, O. Oleksyn, I. Strutynskiy, B. Tymkiv, Ya. Tkachuk P. Futerko, M. Yurchyk. Such persons as I. Kosar, I. Sydor, V. Todoriv, V. Turchin and M. Udud recruited in UPLU, but its members did not. The close relationship maintained with an underground group V. Ploschak. Head of the organization was B. Germaniuk, and the secretary – P. Hayevyi. UPLU had four branches in Stanislav region, namely in Stanislav, in villages Vyhoda district of Dolyna, Broshniv-Osada district of Rozhnativ and village P'yadyky district of Kolomyia.

The United Party of Liberation of Ukraine was established in autumn 1957 in the village P'yadyky of district of Kolomyia of Stanislav's region, and ceased operations in December 1958. She set a goal to destroy the socialist slavery despotism, to withdraw Ukraine from the USSR to build independent sovereign nation state – Ukrainian People's Republic, on the basis of just and democratic socialism. Initiators of UPLU were: B. Germaniuk, M. Ploschak, Ya. Tkachuk. Its members

Keywords: United Party of the Liberation of Ukraine – UPLU, dissidence, nationalism, statute, oath, constitutional order, forms of activity.

Постановка проблеми. Дисидентський рух (від латинського «dissidentis» – відступник, інакодумець, інакодумство) – це опозиційний рух в СРСР (УРСР), який виник під час «відлиги» у середині 1950-х рр. Представники цього руху виступали проти панівного державного ладу, за демократизацію суспільно-політичного життя, громадянські права, національне відродження. Передумовами його виникнення стали: лібералізація і демократизація суспільно-політичного життя в умовах десталінізації; діяльність УПА та збройного підпілля ОУН; повстання в ГУТабі; повернення додому багатьох учасників національно-визвольного руху внаслідок політичної реабі-

літації; антикомуністичні виступи у країнах Центрально-Східної Європи; прийняття Генеральною Асамблеєю ООН Загальної декларації прав людини (10. 12. 1948 р.). Причинами виникнення дисидентства були бездержавний статус України у складі СРСР, русифікація, тоталітарний характер радянської системи, порушення прав і свобод людини та громадянина в УРСР. Дисидентський рух мав такі особливості: це була переважно мирна ненасильницька форма боротьби; рух мав чітко визначені організаційні форми (гуртки, групи, об'єднання, партії); був загальноукраїнським явищем; охоплював різні прошарки населення – інтелігенцію, робітництво, студентство. Основни-

ми напрямами дисидентського руху стали прavoзахисне, національно орієнтоване та релігійне дисидентство.

Обрана тема дослідження має як наукову, так і суспільну актуальність. Наукова актуальність полягає у тому, що процес створення, програмові засади та діяльність Об'єднаної партії визволення України на сьогоднішній день ще комплексно і систематизовано не висвітлені. Тому існує необхідність у всебічному і глибокому дослідженні цієї проблеми.

Суспільну актуальність теми дослідження можна пов'язати з тим, що в сучасній Україні, як і в 50–80-х рр. ХХ ст. в УРСР, головними проблемами соціально-політичного розвитку є прояви авторитаризму і тоталітаризму, порушення прав і свобод людини і громадянина, збереження національної державності, з якими власне боролися дисиденти, зокрема ОПВУ. До того ж нині більшість українців володіють знаннями історії поверхнево, не знають про існування організацій, які виступали за краще майбутнє для рідної країни, однією з яких є ОПВУ. Дана наукова робота є важливою й тому, що досвід діяльності цієї дисидентської групи може бути використаний сучасними українськими політичними партіями.

Аналіз джерел і публікацій. Основою дослідження стали архівні матеріали [2–6], які знаходяться в Галузевому державному архіві Служби безпеки України в Івано-Франківській області (м. Івано-Франківськ). Під час написання роботи було опрацьовано п'ять томів матеріалів слідчого відділу Управління КДБ при РМ УРСР у Станіславській області щодо звинувачення Б. В. Германюка, Я. С. Ткачука, М. Ф. Плошак та інших. Щоб точніше охарактеризувати дисидентську організацію, нами використано інтерв'ю, які взяв В. Овсієнко у членів ОПВУ Б. Германюка і Б. Тимківа [10; 27] та спогади Я. Ткачука [28].

При написанні наукової роботи були використані праці Т. Галицької-Дідух [1], С. Говерли [7], В. Голобіна [8], Я. Грицака [9], В. Даниленка [22], Ю. Зайцева [11], О. Зарецького [12], Б. Захарова [13; 14], О. Зінкевича [26], Т. Кудри [15], С. Кульчицького [16], І. Мардаровича [17], Є. Захарова та В. Овсієнка [18; 19], М. Пасічника [21], О. Пономаренка [23], А. Русначенка [24; 25], В. Чоповського [29], В. Янка [30].

Охарактеризувавши первинну джерельну базу наукової роботи, можемо висувати, що вона є достатньою, різноаспектною і дозволяє всесторонньо дослідити створення, програмові засади та діяльність ОПВУ.

Стан наукової розробки теми є недостатнім, оскільки немає жодного ґрунтовного дослідження про дану дисидентську організацію. Невивченими залишаються питання щодо створення, осе-

редків, форм діяльності та припинення існування партії. Саме це ми спробуємо розкрити в нашому науковому дослідженні.

Мета наукової статті – дослідити процес створення, програмові засади та діяльність Об'єднаної партії визволення України. Для її досягнення поставлені такі **завдання**: з'ясувати причини й умови виникнення, склад членів та організаційну структуру ОПВУ; проаналізувати програмні документи дисидентської організації та висвітлити її бачення майбутнього конституційного ладу самостійної України; встановити форми діяльності підпільної групи; визначити обставини припинення існування політичної партії та її значення в українському дисидентському русі.

Вклад основного матеріалу дослідження. Однією з перших дисидентських організацій в Україні була Об'єднана партія визволення України, яка підпільно існувала на території Станіславської (Івано-Франківської) області й намагалася поширити діяльність на всю територію УРСР [13, с. 69, 70]. Є декілька поглядів щодо точної дати заснування ОПВУ. Так, О. Зінкевич вважає, що підпільна організація утворена 1953 р. у м. Станіславі [26, с. 528]. У спогадах голови партії Б. Германюка сказано, що організація була заснована весною 1955 р. на установчих зборах на річці Прут біля Коломиї [10; 27]. Про цю дату також згадано у працях А. Русначенка [24, с. 96] та Б. Захарова [13, с. 69]. Проаналізувавши архівні джерела, ми прийшли до висновку, що Об'єднана партія визволення України створена восени 1957 р. [6, арк. 154]. Організація була заснована в селі П'ядики Коломийського району Станіславської (Івано-Франківської) області. Ініціаторами створення ОПВУ були Б. Германюк, М. Плошак, Я. Ткачук, які ще з 1948 р. входили до молодіжної організації ОУН у П'ядиках [17, с. 5]. Після ліквідації збройного оунівського підпілля вони планували вже у 1956–1957 рр. утворити політичну організацію для боротьби проти існуючого в СРСР ладу, прагнули до відмежування України від СРСР і утворення незалежної держави [6, арк. 154; 17, с. 5]. У вищезгаданих чоловіків були різні причини ненависті до тодішньої влади, серед яких проблеми з лікуванням батьків, роботою та житлом, несправедливим ставленням деяких комуністів до звичайних людей, а також все більші утиски українців, які говорили рідною мовою, посилення русифікації [6, арк. 165–170]. Голова організації Б. Германюк називав радянську державу інститутом насильства, що має ті вади, які властиві подібним організаціям. З боку такої організації людина, а також група людей можуть бути покривдені державою-експлуататором. За його словами, держава відібрала у безсилим зброю самозахисту, яка в руках робітника називається страйком [28, с. 68].

Членами ОПВУ, окрім вищезгаданих за-сновників, пізніше стали Іван Струтинський, Богдан Тимків, Микола Юрчик, Іван Коневич, яких відносять до організаторів партії, Петро Гайовий, Омелян Олексин, Михайло Козак, Роман Арсак, Мирослав Костюк, Мирослав Масловський, Ярослав Гуцуляк, Петро Футерко, Дмитро Назарук, Федір Костюк [6, арк. 85, 86]. Василь Турчин, Іван Косар, Михайло Удуд, Іван Сидор та Василь Тодорів вербувались в ОПВУ, однак членами партії не стали [6, арк. 85, 86]. Василь Площак зберігав українську літературу та підтримував зв'язки з організацією, але теж не був її учасником. Усього в партії нараховувалося сімнадцять членів. Хоч є відомості, що в організації було до півста осіб по всій області [18, с. 206]. Наймолодшим був О. Олексин, 1938 року народження, а найстаршим – М. Козак, 1930 року народження. Якщо рахувати від березня 1958 р., то середній вік усіх учасників організації становить двадцять п'ять років. Б. Германюк та І. Струтинський мали середню освіту, М. Площак, М. Юрчик та І. Коневич – закінчили сім класів, Я. Ткачук – дев'ять. В. Площак був єдиним серед усіх, хто мав відношення до партії, який мав вищу освіту, а Б. Тимків здобував її заочно, навчаючись на першому курсі Львівського лісотехнічного інституту. Більшість учасників ОПВУ, до вступу в організацію, були безпартійними, тільки Б. Тимків та І. Струтинський були членами Всесоюзного Ленінського комуністичного союзу молоді (ВЛКСМ). За соціальним становищем всі члени партії належали до селян-бідняків, лише Я. Ткачук – до селян-середняків.

Більшість членів та осіб, які вербувались до ОПВУ, були уродженцями Коломийського (Б. Германюк, П. Гаєвий, М. Козак, М. Площак, Я. Ткачук), Рожнятівського (М. Юрчик, І. Коневич, Я. Гуцуляк, Д. Назарук, В. Турчин), Калуського (Б. Тимків, І. Струтинський) районів [6 арк. 85, 86, 153–170]. На Брошнів-Осадському деревообробному комбінаті (ДОК) Рожнятівського лісопромкомбінату працювали Я. Гуцуляк, Ф. Костюк, Д. Назарук, О. Олексин, І. Сидор, І. Струтинський, Б. Тимків, Я. Ткачук, В. Турчин, М. Юрчик. Переважно вони були робітниками, а от І. Струтинський працював майстром із виробничої гімнастики, допоки не був призваний на військову службу [4, арк. 91]. У столярному цеху Вигодського деревообробного комбінату працювали П. Гаєвий та М. Козак. З-поміж інших помітних осіб, пов'язаних із підпільною групою, майстром на цегельному заводі № 3 у Станіславі працював Б. Германюк, завідуючим складом артілі імені Лавріщева в м. Долині – І. Коневич, завідувачем клубу у Брошні-Осада – І. Косар, вчителем співів і фізкультури у семирічній школі села Цінява Коломийського району – В. Площак, помічником

майстра на Коломийській ткацькій фабриці – М. Площак [3, арк. 148; 6, арк. 153–170].

Знищення соціалістичного рабства деспотизму, виведення України зі складу СРСР, побудова незалежної суверенної національної держави – Української народної республіки – на основі справедливого і здорового демократичного соціалізму було метою ОПВУ [2, арк. 128]. Також завданням учасників підпільної групи було виявлення серед молоді незадоволених радянською владою осіб і залучення їх у ряди партії, щоб утворити на території Станіславської області широко розгалужені групи ОПВУ [6, арк. 154]. Це мало бути важливим кроком у боротьбі проти радянської влади, за відмежування України від СРСР і створення незалежної держави, на чолі якої повинна стояти утворена ними партія.

ОПВУ мала декілька осередків на теренах Станіславської області. Відомо про чотири групи, які діяли в місті Станіслав, селі П'ядики Коломийського району, у селищах Брошнів-Осада Рожнятівського і Вигода Долинського районів. Найвідомішою є Брошнівська група, якою керував Б. Тимків [3, арк. 102]. До неї належали також Я. Гуцуляк, І. Коневич, Ф. Костюк, Д. Назарук, О. Олексин, І. Струтинський, Я. Ткачук, М. Юрчик. До Станіславської групи входили Б. Германюк, М. Масловський та П. Футерко. Вигодський осередок репрезентували П. Гаєвий, М. Козак. У селі П'ядики, де була заснована організація, теж був осередок, до якого входили Р. Арсак, М. Костюк та М. Площак [6, арк. 80, 81]. Учасники ОПВУ хотіли діяти за зразком ОУН «трійками» і «п'ятірками». Члени підпільної групи мали намір створити осередки по всій Україні, вийти на зв'язки з організаціями в інших радянських республіках, щоб разом розвалити СРСР.

Для досягнення своїх завдань учасники партії розробили декілька програмних документів у вигляді статуту і клятви ОПВУ, які були побудовані на організаційних та ідеологічних принципах ОУН [16, с. 142; 19, с. 406].

Статут організації розробили Б. Тимків, Я. Ткачук і І. Струтинський [6, арк. 157]. Документ складається із передмови та шести розділів. У передмові до статуту сказано, що партія – це група, або союз людей, які організуються в організації з певними політичними напрямками. Зазначено, що ОПВУ відстоює інтереси народу і бореться за його краще життя, культуру і за суверенну державу. Статут партії повинен був стати законом роботи партії і кожен член ОПВУ мав строго його дотримуватися. На партійних скликаннях учасники мали право дописувати статут або вносити поправки.

У першому розділі представлено відомості про партію і статут організації. Тут розроблено орга-

нізаційні принципи партії. У розділі також сказано про утворення керуючого органу ОПВУ – Центрального Комітету [3, арк. 117].

У другому розділі пояснено, хто такі кандидати до партії та їхні початкові обов'язки. Зазначено, що кожний, хто мав намір вступити в ОПВУ, повинен дотримуватися статуту і виконувати будь-які доручення інших членів партії, сприяти розширенню організації, тобто залучати нових членів. Вони повинні бути присутні на зборах партії, сплачувати членські внески та робити все, щоб прискорити вихід України із СРСР. Члени партії також зобов'язані всесторонньо охороняти і зміцнювати єдність партії, бути завжди правдивими перед однопартійцями і народом, бути прикладом у роботі партії й поведінці з людьми, підвищувати свої політичні та наукові знання, повсякденно зміцнювати зв'язки з народними масами, придивлятися до потреб народу та їхнього життя, вести агітаційно-організаторську роботу і пам'ятати, що мета буде досягнута тоді, коли ОПВУ матиме зв'язки з народом і відстоюватиме їхні права [3, арк. 117].

У третьому розділі статуту визначено принципи, згідно з якими має будуватися організація. Одним із них мав бути демократичний централізм всередині ОПВУ. У розділі наголошено, що партія веде справедливую боротьбу за знищення соціалістичного рабства, деспотизму, виведення України зі складу СРСР, побудову незалежної, суверенної держави – Української народної республіки – на основі справедливого і здорового демократично-соціалізму [3, арк. 117].

У четвертому розділі йдеться про вищі партійні органи. Зокрема, найвищим партійним органом мав стати з'їзд партії, який обирав Центральний комітет (ЦК), голову, секретаря, контрольний партійний комітет (КПК) на чолі з головою. Голова партії скликав з'їзди, підписував рішення засідання ЦК. Секретар зберігав партійні документи. У повноваження КПК входили перевірка роботи секретаря, кандидатів, членів партії щодо дотримання дисципліни, завідування касою членських внесків. Голова КПК мав звітувати перед з'їздом [3, арк. 118].

У п'ятому розділі запропоновано основи створення ОПВУ. Зокрема визначено, що основою партії є первинна партійна організація, яка створюється у будь-якому місці (заводі, фабриці, колгоспі, шахті). Вона є дійсною тоді, коли в ній налічується три особи і два-три кандидати на вступ. У цьому розділі також сформовано основні завдання партійних осередків. Сказано, що на місці свого існування ОПВУ повинна проводити агітаційну роботу серед мас, вводити у маси дух національної гордості за свою Батьківщину, за її право існувати як самостійної держави. Також

члени партійних осередків повинні шукати людей, відданих партії, та виховувати їх у своєму дусі [2, арк. 18]. У шостому розділі згадано про грошові кошти, а саме, що кожний член партії має сплачувати 2 % від своєї заробітної плати на потреби ОПВУ [3, арк. 118].

Навесні 1958 р. у Вигоді відбувся з'їзд членів організації. Там, за відсутності одного з авторів – Б. Тимківа – було обговорено проект статуту і прийнято його з поправками, внесеними І. Струтинським і В. Площакком [6, арк. 157]. Що стосується назви організації, то Б. Германюк хотів її назвати «Об'єднана партія робітників, селян» [2, арк. 193], а Б. Тимків запропонував версію «Об'єднана партія України» (ОПУ) [3, арк. 105]. Зустрічається також назва «Інтелігентно-робітничо-селянська партія “Свобода Нації”» [2, арк. 19]. Однак на зборах у Вигоді зупинилися на назві «Об'єднана партія визволення України» (ОПВУ). Таке рішення ухвалено у зв'язку з тим, що метою організації було саме визволення України від СРСР, а слово «об'єднана» вказувало на те, що партія повинна згуртувати всі верстви населення для спільної боротьби проти радянської влади. Окрім того, обираючи саме таку назву підпільної організації, виходили з того, що причиною поразок у минулому була відсутність єдності всіх національних сил [19, с. 775]. На наступних зборах влітку 1958 р. на річці Прут, біля Коломиї, назву партії доповнили словом «демократична» і вона стала називатися «Об'єднана демократична партія визволення України» (ОДПВУ) [3, арк. 105].

У партію приймали людей незалежно від їх релігійних переконань, соціального світогляду та походження. Кожен, хто хотів вибороти свободу України, міг стати членом ОПВУ [28, с. 69]. Кандидатури потенційних членів обговорювали на закритих зборах, а потім їм пропонували вступити до організації [18, с. 206]. Усі, хто виявляв бажання стати членом ОПВУ повинні були скласти клятву, написану Б. Тимківим, Я. Ткачуком, І. Струтинським [6, арк. 157]. Її сформулювали за зразком присяги Олега Кошового із «Молодої гвардії». У ній йшлося про те, що кожний, хто вступає в організацію, повинен перед лицем учасників дати клятву кров'ю, що буде чесно виконувати будь-які завдання, поставлені перед ним, щоб швидше визволити Україну. Також члени партії повинні вести агітаційну роботу, щоб вводити в ОПВУ нових людей. У зошиті на вісім аркушів, вилученому в Я. Ткачука, на першій сторінці знаходилась клятва, а на інших семи сторінках – статут організації. Наприкінці клятви підкреслено, що кожний член партії повинен берегти у таємниці існування організації, як зіницю ока, а потрапивши у ворожі руки – померти достойним патріотом України [4, арк. 29].

Кандидати у члени партії склали клятву на горі біля Вигоди. Прочитавши її текст, кожен мав пробити собі палець на руці і залишити відбиток кров'ю на білому папері [6, арк. 157]. П. Гаєвий та М. Козак на прохання членів ОПВУ помістили цей аркуш у колбу і закопали неподалік місця складання клятви. Першими прийняли клятву Б. Германюк, І. Струтинський, Я. Ткачук у червні 1958 р., на зборах біля Вигоди. Судячи з кількості відбитків на папері, можна зробити висновок, що клятву склали вісім членів партії.

Однією з форм діяльності ОПВУ були нелегальні збори її членів. Відомо про те, що учасники партії мали шість зібрань, на яких обговорювали різні організаційні питання та радились, як прискорити звільнення України від СРСР.

Перший раз члени партії зібралися 25–26 квітня 1958 р. на квартирі мами Б. Германюка у селі П'ядики біля Коломиї. На зборах були присутні М. Площак, Я. Ткачук та І. Струтинський. Там обговорювали план подальших дій, підняли питання про залучення в партію нових членів. Б. Германюк, відкривши зібрання, говорив про помилки УПА та збройного підпілля ОУН, зокрема про їхню погану тактику. Розглядалося питання щодо підготовки статуту і присяги (клятви) учасників дисидентської організації, а також досягнута домовленість про її програмні установки [6, арк. 156].

Наступного разу збори відбулися у травні 1958 р. у Станіславі, в парку культури та відпочинку, біля міського озера. Там були присутні Б. Германюк, О. Олексин, І. Струтинський, Б. Тимків, Я. Ткачук. На зібранні обговорили статут, залучення в партію нових осіб та членські внески. Було прийнято рішення, що кожен член ОПВУ повинен сплачувати 2 % від своєї заробітної плати [3, арк. 96, 97; 6, арк. 157].

Третій раз учасники організації зібралися в червні 1958 р. на горі біля с. Вигода. Там були присутні П. Гаєвий, Б. Германюк, М. Костюк, М. Площак, Я. Ткачук та інші особи. Було затверджено статут і клятву ОПВУ. Б. Германюк, І. Струтинський, Я. Ткачук, П. Гаєвий та О. Олексин склали присягу і скріпили її кров'ю. На пропозицію Я. Ткачука Б. Германюк був обраний головою організації [3, арк. 48, 49; 6, арк. 157], а П. Гаєвий секретарем ОПВУ [4, арк. 32]. Після цього члени партії викарбували на дереві, вигадані українські клички. Зокрема, керівник партії мав кличку «Хмель», І. Струтинський – «Колос», П. Гаєвий – «Сокіл», М. Козак – «Жайворонок», Я. Ткачук – «Хмара», Б. Тимків – «Вітер», М. Площак – «Білий» [4, арк. 40; 5, арк. 221; 17, с. 5].

Наприкінці серпня 1958 р. відбувся четвертий з'їзд членів ОПВУ на річці Прут біля Коломиї. На збори прибули Б. Германюк, М. Площак, Б. Тим-

ків і Я. Ткачук. Останній запросив на збори завербованих ним П. Гаєвого, М. Козака, а М. Площак – Р. Арсака та І. Костюка. Там керівник партії говорив, що має зв'язки з іншими опозиційними радянській владі організаціями, зокрема з партією, яка також діє в Станіславській області і називається НТС, однак про цю організацію нічого не відомо. Також йшла мова про те, що потрібно ввести в ОПВУ ще кількох членів [3, арк. 49, 51, 97; 6, арк. 158].

Восьмого листопада 1958 р. учасники зібралися п'ятий раз на квартирі Б. Германюка у Станіславі. Обговоривши організаційні питання, І. Струтинський зачитав свої патріотичні вірші. На цих зборах підводилися підсумки проведеної діяльності учасниками ОПВУ і обговорювалось питання подальшого розширення партії. Члени партії домовилися зустрітися наступного разу в середині листопада на квартирі М. Юрчика, однак через малу кількість присутніх збори було перенесено на кінець листопада [3, арк. 98, 99; 6, арк. 159].

Останній з'їзд, яким керував Я. Ткачук, відбувся 16–17 листопада 1958 р. о десятій годині ранку на квартирі у М. Юрчика в смт. Брошнів-Осада. Учасники говорили про членські внески і про необхідність придбати зброю та друкарську машинку, щоб друкувати агітаційні листівки. Через брак коштів І. Коневич запропонував колядувати на релігійні свята, щоб трохи заробити для того, щоб купити друкарську машинку [4, арк. 167]. Окрім того, було вирішено розшукувати по установах списані друкарські машинки й купувати окремі деталі, щоб провести їх ремонт [5, арк. 27 зв].

Важливим для членів ОПВУ було питання пошуку зброї для того, щоб прискорити збройний переворот. Для цього потрібно було допитати молодиків, які могли б знати де її можна роздобути. Я. Ткачук висловлював пропозицію, що потрібно роззброїти когось із міліції. Також пропонувалося щодо придбання зброї зв'язуватися по селах із колишніми станичними ОУН [5, арк. 27]. Голова партії Б. Германюк пізніше заявляв, що зброя потрібна для того, щоб живими не здатися органам КДБ [4, арк. 167–169; 6, арк. 161]. Також на цих зборах Б. Тимківа було обрано керівником Брошнівської групи. За словами Б. Германюка, ОПВУ діяла дуже обережно і на всіх зборах була виставлена охорона, яка наглядала, чи ніхто не стежить [10; 27].

Члени партії готували окремі документи, у яких викладали своє бачення майбутнього конституційного ладу самостійної України. Зокрема, Б. Тимків склав структуру державного устрою [5, арк. 86; 6, арк. 167], згідно з якою Україна повинна бути самостійною, незалежною, суверенною державою, усі спірні внутрішні справи має вирі-

чувати лише український народ. Український національний уряд повинен обиратися усім народом із довірених йому людей. Найвищим органом держави мало б стати Народне віче, яке обиратиме із свого складу постійно діючий Уряд Рад, склад Головної Ради, народних представників і заступників. Народне віче і Рада народних представників обирається на шість років [4, арк. 82].

Інший член організації І. Струтинський визначив найвищі державні посади в українському уряді: міністрів оборони, фінансів, червоного хреста, начальників відділу прокуратури України, відділу з питань хлібозабезпечення та контррозвідки України, головного редактора преси України [5, арк. 30]. І. Струтинський писав патріотичні вірші, в які вкладав усю свою душу і їхнім змістом піднімав бойовий дух однодумців. Улітку 1958 р., перебуваючи у Львові, він звернувся патріотичними рядками до Б. Тимківа та інших своїх однодумців із закликом не здаватися.

Одним із завдань членів ОПВУ було виховувати молодь у національному дусі. Б. Тимків написав звернення до кожного українця, у якому запитував, що він зробив для того, щоб прискорити визволення України, заявляючи, що кращої і багатшої країни як Україна нема на всьому світі. Словами, сповненими патріотизму і великої любові до рідної країни, поет закликав кожного цінувати рідну землю і не давати її в руки чужинцям, як це відбувалося на той час, прокинутися і усвідомити, що Україна одна та іншої не буде [5, арк. 85].

ОПВУ ставила перед собою завдання зв'язатися з людьми інших республік, які теж були незадоволені діями радянської влади і разом розвалити Радянський Союз. Свідченням цього є звернення її керівника Б. Германюка до українського та інших народів СРСР, зокрема Білорусі, Грузії, Латвії, Естонії, із закликом до боротьби за щастя і свободу пригнобленого народу. Він звертався до всіх верств населення і просив прокинутися від більшовицької сплячки. Він називав радянську владу владою брехні і терору, де у людини усе забрано: і свобода, і воля, і статус людини [6, арк. 19].

Через брак матеріальних коштів та інші проблеми в листопаді 1958 р. деякі члени партії почали ставити питання про розпуск ОПВУ. Через загрозу занепаду організації М. Юрчик і Я. Ткачук здійснили поїздку у Львівську область, де мали намір зустрітися з українським опозиціонером Зеленюком*, щоб порадитися з ним про подальшу діяльність ОПВУ. Однак, не зустрівши його там, члени партії відправилися до Львова, щоб подивитися, які там самостійницькі погляди [6, арк. 161]. Діяльність організації відбувалася в

умовах густої насиченості суспільства ворожою агентурою, тому довго партія проіснувати не змогла. За одними даними декілька членів ОПВУ, а саме, П. Гаєвий, М. Козак, О. Олексин, Р. Арсак та Д. Назарук написали доноси в КДБ і [28, с. 82]. За іншими відомостями в КДБ донесли прийняті до ОПВУ колишні політв'язні М. Черевко і М. Масловський, що у П. Гаєвого, секретаря організації, зберігається архів [18, с. 206]. Четвертого грудня 1958 р. розпочалися арешти. Всього було затримано 28 учасників організації. При обшуку в членів партії було вилучено багато літератури, яку слідство кваліфікувало як «антирадянську та націоналістичну». Зокрема в І. Струтинського знайдено його патріотичні вірші. Також їх було вилучено у Я. Ткачука, Б. Тимківа та М. Юрчика. Дуже багато «антирадянської» літератури виявлено у квартирі В. Площака. Там знайдено брошуру про Симона Петлюру, сторінки календаря за 1937 р., книгу «Чорна Рада», загальну українську енциклопедію Івана Раковського, брошури «Панцерний поїзд», «Стрілець», «Комаха», «Сьогоднішній Схід» та іншу літературу. Клятву і статут ОПВУ було знайдено у Б. Германюка, Б. Тимківа та Я. Ткачука. У М. Юрчика вилучено портрет керівника ОУН – Є. Коновальця.

Досудове слідство розпочалося четвертого грудня 1958 р., коли було затримано членів організації, і завершилося складанням обвинувального висновку 10 лютого 1959 р. За цей період допитали ініціаторів створення та організаторів партії. Сьомого грудня 1958 р. було складено протокол виявлення речових доказів. Користуючися знайденою під час обшуків картою, М. Козак допоміг знайти аркуш паперу з відбитками пальців кров'ю тих членів ОПВУ, які склали клятву. На крутому схилі гори за селом Вигода під камінням коло дерева, на якому учасники партії вирізали свої псевдоніми, в землі була закопана скляна пляшка місткістю 250 г. Вона стояла уверх дном і була наповнена парафіном. Усередині знаходилась скляна пробірка з-під медичних препаратів, закоркована звичайним корком. У цій маленькій пробірці був листок паперу з відбитками пальців [5, арк. 220–223].

Дев'ятого березня 1959 р. відбувся суд. На його закритому засіданні було засуджено вісім осіб. Найактивнішим діячам, а саме Богдану Германюку, Яремі Ткачуку, Богдану Тимківу, Мирославу Площаку, Івану Струтинському хотіли присудити смертну кару. Однак, зважаючи на обставини, які заставили стати лідерів партії на слизький шлях і на щире розкаяння, суд пом'якшив свій вирок. Десятого березня 1959 р. було складено обвинувальний вирок, у якому назнача-

* В архівних джерелах не вказано імені та по батькові українського націоналіста Зеленюка.

лося, що вищеперелічені учасники ОПВУ отримали по десять років позбавлення волі, М. Юрчик та І. Коневич – по сім років, а В. Площак – два роки позбавлення волі [6, арк. 264–266].

Незважаючи на те, що ОПВУ не змогла довго проіснувати, завдяки своїй діяльності вона посідає значне місце в українському дисидентському русі, належачи до числа тих підпільних груп, які у першу чергу хотіли відокремлення України від СРСР і створення незалежної держави. Члени партії були справжніми українськими патріотами, що навіть за короткий час зробили вагомий внесок для здобуття Україною незалежності.

Висновки. Отже, Об'єднана партія визволення України була створена восени 1957 р. у селі П'ядики Коломийського району Станіславської області, а припинила свою діяльність у грудні 1958 р. Мета партії: знищення соціалістичного рабства деспотизму, виведення України зі складу СРСР, побудова незалежної суверенної національної держави – Української народної республіки – на основі справедливого демократичного соціалізму. Ініціаторами створення ОПВУ стали: Б. Германюк, М. Площак, Я. Ткачук. Її членами також були Р. Арсак, П. Гаєвий, Я. Гуцуляк, М. Козак, М. Костюк, Ф. Костюк М. Масловський, Д. Назарук, О. Олексин, І. Струтинський, Б. Тимків, Я. Ткачук, П. Футерко, М. Юрчик. І. Косар, І. Сидор, В. Тодорів, В. Турчин і М. Удуд вербувались в ОПВУ, однак її членами не стали. Тісні зв'язки підтримував з підпільною групою В. Площак. Головою організації був Б. Германюк, а її секретарем – П. Гаєвий. Встановлено, що середній вік осіб, пов'язаних із партією, становив 25 років. Більшість із них мала середню освіту. Переважно вони були уродженцями Коломийського, Рожнятівського, Калуського районів. За соціальним походженням були селянами, а за

професійною ознакою – робітниками. ОПВУ мала чотири осередки у Станіславській області, а саме у місті Станіслав, у селищах Вигода Долинського і Брошнів-Осада Рожнятівського та селі П'ядики Коломийського району.

Програмові засади партії викладені у статуті, що складався з передмови і шести розділів, та клятві, підготовлених Б. Германюком, Б. Тимківим, Я. Ткачуком та І. Струтинським. Визначено, що у майбутньому члени ОПВУ бачили Україну незалежною державою, у зв'язку з чим було розроблено ще структуру державного устрою та перелік найвищих посад в українському уряді, які мали стати основою Конституції самостійної України.

Формами діяльності ОПВУ були таємні збори; вербування нових членів до ОПВУ; придбання друкарської машинки для виготовлення агітаційних матеріалів; пошук зброї; підготовка звернень до українського та інших народів СРСР із закликом до боротьби; проведення агітаційно-пропагандистської роботи серед мас; збір художньої та наукової літератури з українознавства.

Основними причинами припинення діяльності організації стали нестача матеріальних коштів та доноси деяких членів партії в органи КДБ. ОПВУ належала до самостійницьких організацій, спираючись на досвід боротьби ОУН та УПА, схилилася до збройних методів боротьби.

Зважаючи на вищевикладене, теоретичне і прикладне значення роботи полягає у тому, що проведене дослідження діяльності ОПВУ може бути корисним для сучасних політичних партій. Адже організація боролася за збереження та подальший розвиток національної та культурної самобутності українського народу, за побудову демократичної і соціальної держави, надання їй українського характеру.

Бібліографічні посилання

1. Галицька-Дідух Т. Дисидентський рух на Прикарпатті наприкінці 50-х – середині 80-х рр. XX ст. / Т. Галицька-Дідух // Історія України. – 2012. – № 9/10 (березень). – С. 13–17.
2. Галузевий державний архів Служби безпеки України в Івано-Франківській області, м. Івано-Франківськ. – Ф. 5, оп. 1, спр. 10458, т. 1.
3. Там само. – Т. 2.
4. Там само. – Т. 3.
5. Там само. – Т. 4.
6. Там само. – Т. 5.
7. Говерла С. Дисидентство / С. Говерла // Визвольний шлях – 1982. – Кн. 2. – С. 166–177.
8. Голобін В. Національно-визвольний рух на Україні (60–80-ті роки). «Шестидесятники». Самовидавча література. Підпільні організації. Дисидентство / В. Голобін // Україна в XX столітті: навч.-метод. видання / відп. за вип. В. М. Новицький. – Івано-Франківськ, 1992. – С. 75–78.
9. Грицак Я. За права людини і нації: політизація дисидентського руху / Я. Й. Грицак // Нарис історії України: Формування модерної української нації XIX–XX ст.: навч. посіб. – К., 1996. – С. 292–297.
10. Германюк Богдан Васильович: інтерв'ю / автор В. В. Овсієнко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://archive.khpg.org/index.php?id=1263393069>
11. Зайцев Ю. Ідеї державної незалежності в українському русі опору 60-х років / Ю. Зайцев // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність: зб. наук. пр. – Львів, 1997. – № 3–4. – С. 243–255.
12. Зарецький О. Міфологія більшовизму і витоки Українського шістдесятництва / О. Зарецький // Учитель. – 1998. – № 9. – С. 21–25.
13. Захаров Б. Нарис історії дисидентського руху в Україні (1956–1987) / Б. Захаров. – Х., 2003.
14. Захаров Б. Об'єднана партія визволення України (ОПВУ) / Б. Захаров [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://archive.khpg.org/index.php?id=1114702857>
15. Кудра Т. Зародження дисидентського руху в Україні / Т. Кудра // Історія України. – 1997. – № 47. – С. 4–5.

16. **Кульчицький С.** Новітня історія України (1939–2001): підруч. / С. В. Кульчицький, Ю. І. Шаповал. – К., 2005.
17. **Мардарович І.** Голос пам'яті / І. Мардарович // Вісник Коломий. – 1994. – Ч. 63 (10 лист.). – С. 5.
18. Міжнародний біографічний словник дисидентів країн Центральної та Східної Європи й колишнього СРСР / упоряд.: Є. Захаров, В. Овсієнко. – Х., 2006. – Т. 1: Україна. – Ч. 1.
19. Міжнародний біографічний словник дисидентів країн Центральної та Східної Європи й колишнього СРСР / упоряд.: Є. Захаров, В. Овсієнко. – Х., 2006. – Т. 1: Україна. – Ч. 2.
20. Новітня історія України (1900–2000): підруч. / А. Г. Слосаренко, В. І. Гусев, В. П. Дрожжин та ін. – К., 2000.
21. **Пасічник М. С.** Дисидентський рух в Україні як вияв державницьких тенденцій в суспільстві / М. С. Пасічник // Історія України, державницькі процеси, розвиток культури та політичні перспективи : навч. посіб. – К., 2005. – С. 327–354.
22. Політичні протести й інакюдство в Україні (1960–1990): документи і матеріали / упор. В. М. Даниленко. – К., 2013.
23. **Пономаренко О.** Зародження дисидентського руху в Україні / О. Пономаренко // Історія України. – 2004. – № 44. – С. 13–15.
24. **Русначенко А. М.** Національно-визвольний рух в Україні середина 1950-х – початок 1990-х років / А. М. Русначенко. – К., 1998.
25. **Русначенко А.** Рух опору режимові в Україні та Росії у 1950–1980-х роках / А. Русначенко // Від імперії до України: зб. статей. – К., 2009. – № 2. – С. 202–224.
26. Рух опору в Україні, 1960–1990: енцикл. довідник / передм. О. Зінкевича, О. Обертаса. – К., 2012.
27. Тимків Богдан Іванович: інтерв'ю / автор В. В. Овсієнко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://archive.khpg.org/index.php?id=1267294028>
28. **Ткачук Я.** Буревії. Книга пам'яті / Я. Ткачук. – Л., 2004.
29. **Чоповський В. Ю.** А ти, славно Україно, не забудь за мене: участь галичан в національно-визвольних змаганнях за самостійність, державність і духовне відродження краю у ХХ столітті / В. Ю. Чоповський. – Львів; Брошнів; Осада, 2008.
30. **Янко В.** Ідеї соціальної та національної справедливості в українському дисидентському русі в 1960–1980-их роках / В. Янко // Гілея: зб. наук. пр. – К., 2007. – Вип. 8. – С. 117–125.

References

1. Halytska-Didukh, T., 2012. Dysydent-s'kyu rukh na Prykarpatti naprykintsi 50-kh – seredyni 80-kh rr.XX st. [The dissident movement in the Carpathian region in the late 50's - mid 80's of the 20th century]. *Istoriya Ukrayiny [History of Ukraine]*, № 9/10 (March), pp. 13-17 (in Ukrainian).
2. Sectoral State Archive of the Security Service of Ukraine in Ivano-Frankivsk region, Ivano-Frankivsk, fund 5, descr. 1, file 10458, vol. 1.
3. Ibidem, vol. 2.
4. Ibid., vol. 3.
5. Ibid., vol. 4.
6. Ibid., vol. 5.
7. Hoverla, S., 1982. Dysydentstvo [Dissidence]. *Vyzvol'nyy shlyakh [Path to Liberation]*, vol. 2, pp. 166 – 177 (in Ukrainian).
8. Holobin, V., 1992. Natsional'no-vyzvol'nyy rukh na Ukrayini (60-80-ti roky). «Shestydesyatnyky». Samovydavcha literatura. Pidpil'ni orhanizatsiyi. Dysydentstvo. [The national liberation movement in Ukraine (60th – 80th years). “Men of the sixties”. Samovydavcha literature. The clandestine organization. Dissidence]. *Novitsky, V. (editor-in-chief). Ukrayina v XX stolitti [Ukraine in the twentieth century]*. [Study guide]. Ivano-Frankivsk, pp. 75-78 (in Ukrainian).
9. Hrycak, Ya. Yo., 1996. Za prava lyudyny i natsiyi: polityzatsiya dysydents'koho rukhu [According to human rights and nation: the politicization of the dissident movement]. *Narys istoriyi Ukrayiny: Formuvannya modernoyi ukraïns'koyi natsiyi XIX – XX st. [Essay of the History of Ukraine: Formation of modern Ukrainian nation in 19th – 20th centuries]*. [Study guide]. Kyiv, pp. 292-297 (in Ukrainian).
10. Ovsyienko, V. V. *Germanyuk Bohdan Vasylovych [Germanyuk Bogdan Vasylyovych]* [interview]. [Electronic resource]. Access: <http://archive.khpg.org/index.php?id=1263393069> (in Ukrainian).
11. Zaitsev, Y., 1997. Ideyi derzhavnoyi nezalezhnosti v ukraïns'komu rusi oporu 60-kh rokiv [The ideas of state independence in the Ukrainian resistance movement of the 60s]. *Ukrayina: kul'turna spadshchyna, natsional'na svydomyt', derzhavnist' [Ukraine: cultural heritage, national identity, statehood]* [Science works coll.]. Lviv, № 3-4, pp. 243-255 (in Ukrainian).
12. Zaretsky, A., 1998. Mifolohiya bil'shovyzmu i vytoky Ukrayins'koho shistdesyatnystva [Mythology of Bolshevism and origins of Ukrainian “man of the sixties” movement]. *Uchytel' [Teacher]*, No 9, pp. 21-25.
13. Zakharov, B., 2003. *Narys istoriyi dysydent-s'koho rukhu v Ukrayini (1956-1987) [Essay on the History of the dissident movement in Ukraine (1956-1987)]*. Kharkiv (in Ukrainian).
14. Zakharov, B. *Ob"yednana partiya vyzvolennya Ukrayiny (OPVU) [United Liberation Party of Ukraine (ULPU)]* [Electronic resource]. Access: URL: <http://archive.khpg.org/index.php?id=1114702857> (in Ukrainian).
15. Cudra, T., 1997. Zarozhennya dysydents'koho rukhu v Ukrayini [Generation of the dissident movement in Ukraine]. *Istoriya Ukrayiny [History of Ukraine]*, No 47, pp. 4-5 (in Ukrainian).
16. Kulchytsky, S. V., & Shapoval, Yu. I., 2005. *Novitnya istoriya Ukrayiny (1939-2001) [Recent history of Ukraine (1939-2001)]*. [Textbook]. Kyiv (in Ukrainian).
17. Mardarovych, I., 1994. Holos pam'yati [The voice of memory]. *Visnyk Kolomyi [Bulletin of Colomyia]*, No 63 (Nov. 10), p. 5 (in Ukrainian).
18. Zakharov, Ye. & Ovsyienko, V., 2006. *Mizhnarodnyy bihrafichnyy slovnyk dysydyntiv krayin Tsentral'noyi ta Shkhidnoyi Yevropy y kolyshn'oho SRSR [International Biographical Dictionary of Dissidents from Central and Eastern Europe and the former Soviet Union]*. Kharkiv, vol. 1 (Ukraine), part 1 (in Ukrainian).
19. Ibid, part 2.
20. Slyusarenko, A. G., Gusev, V. I., Drozhzhin, V. I., et al., 2000. *Novitnya istoriya Ukrayiny [Recent history of Ukraine] (1900 – 2000)*. [Textbook]. Kiev (in Ukrainian).
21. Pasichnyk, M. S., 2005. Dysydents'kyu rukh v Ukrayini yak vyav derzhavnyts'kykh tendentsiy v suspil'stvi [Dissident movement in Ukraine as a manifestation of Nation trends in society]. *Istoriya Ukrayiny, derzhavnyts'ki protsesy, rozvytok kul'tury ta politychni perspektyvy [History of Ukraine, state processes, development of cultural and political perspectives]*. [Teach. manual]. Kyiv, pp. 327-354 (in Ukrainian).
22. Danylenko, V. M. (compiler), 2013. *Politychni protesty y inakodumstvo v Ukrayini [Political protests and dissidence in Ukraine] (1960 – 1990)* [Documents and materials]. Kiev (in Ukrainian).
23. Ponomarenko, A., 2004. Zarozhennya dysydent-s'koho rukhu v Ukrayini [The generation of the dissident movement in Ukraine]. *Istoriya Ukrayiny [History of Ukraine]*, No 44, pp. 13 – 15 (in Ukrainian).
24. Rusnachenko, A., 1998. *Natsional'no-vyzvol'nyy rukh v Ukrayini seredyna 1950kh – pochatok 1990kh rokiv [The national-liberation movement in Ukraine, mid 1950s – early 1990s]*. Kiev (in Ukrainian).
25. Rusnachenko, A., 2009. Rukh oporu rezhymovi v Ukrayini ta Rosiyi u 1950 – 1980-kh rokakh [Regime Resistance Movement in Ukraine and Russia in 1950 – 1980]. *Vid imperiyi*

do Ukrainy [From Empire to Ukraine] [Collection of articles]. Kyiv, No 2, pp. 202-224 (in Ukrainian).

26. *Rukh oporu v Ukraini [Resistance Movement in Ukraine], 1960-1990 [Encyclopedic handbook], 2012. Kyiv (in Ukrainian).*

27. Ovsiyenko, V. V. *Tymkiv Bohdan Ivanovych [Interview]. [Electronic resource]. Access: URL: <http://archive.khpg.org/index.php?id=1267294028> (in Ukrainian).*

28. Tkachuk, Ya., 2004. Burevyiyi [Hurricanes]. *Knyha pam'yati [Memory book]. Lviv (in Ukrainian).*

29. Chopovs'kyu, V. Yu., 2008. *A ty slavno Ukraino, ne zabud' za mene: uchast' halychan v natsional'no-vyzvol'nykh*

zmahannyakh za samostynist', derzhavnist' i dukhovne vidrodzhennya krayu u XX stolitti [And you glorious Ukraine do not forget me: Galician participation in the national liberation struggle for independence, statehood and spiritual revival of the region in the 20th century]. Lviv, Broshniv-Osada (in Ukrainian).

30. Yanko, B., 2007. *Ideyi sotsial'noyi ta natsional'noyi spravedlyvosti v ukrayins'komu dysydent-s'komu rusi v 1960-1980kh rokakh [The ideas of social and national justice in Ukrainian dissident movement in 1960-1980]. Gileya [Collection of scientific papers]. Kyiv, vol. 8, pp. 117-125 (in Ukrainian).*

Надійшла до редколегії 8.10.2015